

Anotace rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva

Rozsudek ze dne 10. prosince 2024 ve věci č. 4470/21 – *Martinez Alvarado proti Nizozemsku*

Senát třetí sekce Soudu dospěl jednomyslně k závěru, že zamítnutím žádosti o povolení k dlouhodobému pobytu v Nizozemsku za účelem sloučení rodiny vnitrostátní orgány porušily právo stěžovatele na respektování rodinného života podle článku 8 úmluvy, když nesprávně posoudily otázku existence rodinného života mezi ním – dospělým mužem s mentálním postižením původem z Peru – a jeho sestrami, které již léta oprávněně pobývají v Nizozemsku a na jejichž péči a podporu je stěžovatel po smrti rodičů odkázán.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatel, státní příslušník Peru, se narodil s mentálním postižením (IQ 65) a jeho kognitivní schopnosti odpovídají úrovni osmiletého dítěte. Nikdy nežil samostatně a po smrti rodičů (matka zemřela v roce 2010, otec v roce 2014) neměl v Peru nikoho, kdo by se o něj postaral. Bratr stěžovatele je fotbalovým rozhodčím, jehož práce mu nedovoluje se o stěžovatele nepřetržitě starat. Jeho čtyři sestry dlouhodobě žijí v Nizozemsku, kde jedna z nich (J.) od roku 2015 převzala stěžovatele do své péče, přičemž na této péči a finanční podpoře se podílejí všechny sestry.

V roce 2017 stěžovatel v Nizozemsku požádal o povolení k dlouhodobému pobytu za účelem sloučení rodiny. Uvedl, že je zcela závislý na každodenní péči svých sester, protože má vážné obtíže v komunikaci, soběstačnosti a orientaci. V Peru podle něj chybí vhodná podpora pro osoby s jeho postižením a jeho bratr, který tam zůstává, mu péči nemůže zajistit. Poukazoval na to, že nepociťuje vazby ke konkrétní zemi, ale pouze ke své rodině, která je pro něj „domovem“.

Vnitrostátní orgány žádost zamítly s odůvodněním, že mezi stěžovatelem a jeho sestrami neexistuje rodinný život ve smyslu článku 8 Úmluvy. Za rozhodné období považovaly dobu před smrtí otce, kdy o něj sestry přímo nepečovaly. Soudy v řízení rozhodovaly opakovaně, konečné rozhodnutí vydala Státní rada v září 2020.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

Stěžovatel namítal, že zamítnutí jeho žádosti o povolení k pobytu za účelem sloučení rodiny představovalo porušení jeho práva na respektování rodinného života zaručeného článkem 8 Úmluvy.

A. K PŘIJATELNOSTI

a) Obecné zásady

Soud úvodem připomněl, že existence „rodinného života“ je zásadně otázkou skutkovou, jež závisí na existenci úzkých rodinných vazeb. Pojem „rodina“ podle článku 8 Úmluvy může zahrnovat i *de facto* „rodinné vazby“ (*Paradiso a Campanelli proti Itálii*, č. 25358/12, rozsudek velkého senátu ze dne 24. ledna 2017, § 140). Rodinný život se však obvykle omezuje na jádro rodiny (*Slivenko proti Lotyšsku*, č. 48321/99, rozsudek velkého senátu ze dne 9. října 2003, § 94 a 97). O rodinný život se přitom nebude jednat mezi rodiči a dospělými dětmi nebo mezi dospělými sourozenci, pokud neprokáží „další prvky závislosti, které přesahují běžné citové vazby“ (*Senchishak proti Finsku*, č. 5049/12, rozsudek ze dne 18. listopadu 2014, § 55). Tento výklad vychází z kontextu slučování rodin (*S. a S. proti Spojenému království*, č. 10375/83, rozhodnutí Komise ze dne 10. prosince 1984). Soud jej však následoval i v kontextech jiných. V souvislosti s vyhoštěním dlouhodobě usazených migrantů Soud učinil výjimku ve vztahu k mladým dospělým, kteří stále žili se svými rodiči a dosud nezaložili vlastní rodinu (*Posudek týkající se procesního postavení a práv biologického rodiče v řízení o osvojení*, č. P16-2022-001, posudek

velkého senátu ze dne 13. dubna 2023, § 50). V této konkrétní situaci se „závislost“ předpokládá (*Savran proti Dánsku*, č. 57467/15, rozsudek velkého senátu ze dne 7. prosince 2021, § 174).

Z judikatury Soudu plyne, že odpověď na otázku, zda existují „další prvky závislosti“ závisí na individuálních okolnostech případu. Posouzení existence „rodinného života“ na základě „dalších prvků závislosti odlišných od běžných citových vazeb“ bude často výsledkem kombinace různých prvků. Soud takovou závislost shledal v případech, kdy dospělé osoby měly dostatečně závažné tělesné či duševní postižení nebo onemocnění, a potřebovaly proto stálou péči a podporu ostatních členů rodiny (např. *Emonet a ostatní proti Švýcarsku*, č. 39051/03, rozsudek ze dne 13. prosince 2007, § 37). V jiných případech Soud naopak zdravotní stav za dostatečně závažný buď nepovažoval, nebo – i kdyby dostatečně závažný byl – by sám o sobě neodůvodňoval závěr o existenci závislosti, a tedy i „rodinného života“ ve smyslu článku 8 Úmluvy (např. *Savran proti Dánsku*, cit. výše, § 177–178, týkající se stěžovatele, který sice trpěl velmi závažnou paranoidní schizofrenií, avšak ani ta jej neučinila nezpůsobilým do té míry, že by byl nucen spoléhat se v každodenním životě na péči a podporu své rodiny).

Soud dále uvedl, že svou roli při analýze „dalších prvků závislosti“ může hrát i finanční závislost (tamtéž, § 178). Ta může být vzhledem k okolnostem věci poskytována i na dálku (*Senchishak proti Finsku*, cit. výše, § 57). Tato skutečnost však nezpochybňuje existenci vztahu závislosti (*I. M. proti Švýcarsku*, č. 23887/16, rozsudek ze dne 9. dubna 2019, § 62). Sama o sobě nicméně pro vytvoření dalších vazeb závislosti – a tedy i rodinného života mezi dospělými členy rodiny – nepostačuje.

Při analýze „dalších prvků závislosti“ může být významná taktéž trvající existence podstatné vazby se zemí původu (*Nessa a ostatní proti Finsku*, č. 31862/02, rozhodnutí ze dne 6. května 2003, § 2) či přítomnost rodinných příslušníků, kteří mohou poskytnout péči, nebo jiné reálné alternativy v zemi původu nebo v místě, kde osoba vyžadující péči a podporu žije (*Senchishak proti Finsku*, cit. výše, § 57).

Otázku, zda vztah mezi dospělými rodinnými příslušníky představuje „rodinný život“ ve smyslu článku 8 Úmluvy, je podle Soudu v souvislosti se sloučením rodiny třeba posoudit na základě všech skutečností, jež nastaly před datem, kdy rozhodnutí o žádosti o sloučení rodiny nabylo právní moci (*T. C. E. proti Německu*, č. 58681/12, rozsudek ze dne 1. března 2018, § 55). Výjimku představují situace, kdy je jeden z rodinných příslušníků v době podání žádosti o sloučení rodiny nezletilý. V nich Soud posuzuje otázku existence „rodinného života“ k okamžiku podání žádosti, aby se předešlo tomu, že dítě během řízení dovrší zletilosti a tím ztratí ochranu (*El Ghatet proti Švýcarsku*, č. 56971/10, rozsudek ze dne 8. listopadu 2016, § 51).

b) Použití těchto zásad na projednávanou věc

V projednávané věci se stěžovatelova námitka týkající se zamítnutí žádosti o sloučení rodiny vztahovala k době, kdy již dosáhl zletilosti. Bylo proto ve světle judikatury Soudu nutné zjistit, zda vztah mezi ním a jeho dospělými sestrami představoval rodinný život ve smyslu článku 8 Úmluvy. Soud v této souvislosti označil za nespornou skutečnost, že o stěžovatele vždy pečovali blízcí rodinní příslušníci – původně jeho rodiče, které po jejich smrti nahradily jeho sestry. Stěžovatel žije od roku 2015 se svou sestrou J. v Nizozemsku. Na péči o něj se přitom podílejí všechny čtyři sestry. Totéž se týká i finanční podpory. V době, kdy zamítavé rozhodnutí o stěžovatelově žádosti o sloučení rodiny nabylo právní moci, o něj pečovaly více než pět a půl roku. To představuje významné okolnosti pro posouzení, zda vztah mezi stěžovatelem a jeho sestrami představuje „rodinný život“ ve smyslu článku 8 Úmluvy. Skutečnost, že rodinné vazby vznikly nebo se rozvinuly v době, kdy nebyl upraven imigrační status jednoho z rodinných příslušníků, je přitom prvkem, který je třeba zohlednit až ve fázi vyvažování podle čl. 8 odst. 2 Úmluvy. Na existenci, či naopak neexistenci „rodinného života“ však nemá vliv (*Jeunesse proti Nizozemsku*, č. 12738/10, rozsudek velkého senátu ze dne 3. října 2014, § 108). Soud proto neviděl důvod, pro nějž se vnitrostátní orgány zaměřovaly primárně na posouzení vazeb mezi stěžovatelem a jeho sestrami před smrtí jejich rodičů.

Při posuzování žádosti o sloučení rodiny může být relevantní také přítomnost rodinných příslušníků, kteří mohou poskytnout péči nebo jiné reálné alternativy v zemi původu nebo v místě, kde osoba

vyžadující péči a podporu žije. Jelikož je však existenci rodinného života nutné posuzovat případ od případu, liší se význam, který je třeba tomuto prvku přisoudit. Pro závěr o existenci „rodinného života“ proto nelze vždy a za všech okolností vyžadovat „výlučnou závislost“ tak, jako to učinily vnitrostátní orgány. V případě stěžovatele nebylo sporné, že jeho postižení je natolik závažné, že je v každodenním životě závislý na péči druhých, přičemž tuto péči mu vždy poskytovali jeho nejbližší rodinní příslušníci. Soud považoval za velmi významnou i skutečnost, že většinu jeho světa tvoří nejbližší okruh příbuzných a že pro jiné osoby bylo jeho vyjadřování často nesrozumitelné. Dále vzal v potaz, že stěžovatelův bratr – jediný zbývající člen rodiny žijící v Peru – každodenní péči o stěžovatele nebyl schopen zajistit. Zároveň se nepodařilo zjistit, zda jsou v zemi původu reálně dostupné jiné alternativy péče, kdy vláda nedokázala přesvědčivě vyvrátit tvrzení stěžovatele o jejich nedostupnosti.

Soud proto shledal, že stěžovatelovo zdravotní postižení jej činilo nezpůsobilým do té míry, že byl nucen spoléhat se v každodenním životě na péči a podporu svých sester, a uzavřel, že byla prokázána existence „dalších prvků závislosti odlišných od běžných citových vazeb“. Vztah mezi stěžovatelem a jeho sestrami proto představoval „rodinný život“ podle článku 8 Úmluvy, jenž tak byl v této věci použitelný *ratione materiae*. Stížnost stěžovatele proto shledal za přijatelnou.

B. K ODŮVODNĚNOSTI

Soud připomněl, že v případech sloučení rodiny se nejedná o to, zda došlo k zásahu, ale zda stát splnil svůj pozitivní závazek umožnit stěžovateli pobývat na svém území. Hranice mezi pozitivními a negativními závazky státu podle článku 8 Úmluvy nelze přesně vymezit a použitelné zásady jsou podobné. Vždy je třeba nastolit spravedlivou rovnováhu mezi soupeřícími zájmy jednotlivce a společnosti jako celku. Stát má přitom určitý prostor pro uvážení (*El Ghatet proti Švýcarsku*, cit. výše, § 43). Faktory, které je třeba v této souvislosti zohlednit, Soud vymezil v rozsudku ve věci *Jeunesse proti Nizozemsku* (cit. výše, § 107–109). Jelikož se v projednávané věci vnitrostátní orgány omezily na posouzení použitelnosti článku 8 Úmluvy a nezabývaly se tak otázkou, zda zamítnutím žádosti o udělení dlouhodobého pobytu za účelem sloučení rodiny byla nastavena spravedlivá rovnováha mezi dotčenými zájmy v souladu s Úmluvou a judikaturou Soudu (*L. proti Nizozemsku*, č. 45582/99, rozsudek ze dne 1. června 2004, § 40–42), Soud shledal, že došlo k porušení článku 8 Úmluvy.